

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1302 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Взаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры.....	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish.....	100
Musyeva Shoirazimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farhod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modelashtirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Dildarova Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abdumalikovich	
Urban farming.....	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	

Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdugʻaniyev Abdulaziz Alisher oʻgʻli	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga taʼsir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Maʼmura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin oʻgʻli, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Oʻzbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida baʼzi mulohazalar (Qozogʻiston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
Oʻzbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga oʻtish yoʻnalishlari.....	202
Aliyev Azim Tolip oʻgʻli	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari	211
Xoʻjanova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda isteʼmolchilar xulq-atvoriga taʼsirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
Oʻzbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit.....	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbanov A. U.	
Korxonalarda pul mablagʻlari auditini takomillashtirish yoʻllari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oʻziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar koʻrsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-toʻqimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.....	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari.....	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bogʻliq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos oʻgʻli	

Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yo'nalishlari.....	313
Bekmurodov Abbos Amiriddinovich	
Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	
Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	388
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирзаев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna	

Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	
Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	
Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish.....	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili.....	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis.....	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari	523
Usmanov Ixom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari.....	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish.....	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida)	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchjda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli.....	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar.....	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана.....	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства.....	585
Алиева Зилюла Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	

Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi.....	592
Botirov Erkinjon Xayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi.....	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi.....	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarning investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari.....	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari.....	618
Imomaliyeva Mohizoda, Raxmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махмадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida)	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada anderrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	

Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшоҳ Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Dilfuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Раҳмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолиддин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	
Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilora Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari.....	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	

Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Kholdarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish	902
Obломуродов Нарзулло Наймович, Шавкатов Наврузбек Шавкатович	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadriddin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.....	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	
Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq obyektiga sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati.....	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni.....	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarining xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari.....	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов.....	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyorovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilizatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении.....	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari.....	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari.....	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati.....	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari.....	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlarini.....	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari.....	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari.....	1112
Yuldashov Elmurod Abdujalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана.....	1116
Икромов Ханифа Одилевна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarining huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi.....	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития.....	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati.....	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish.....	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах.....	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari	1232
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике	1242
Рафиева Зарина Хусановна	
Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida)	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами	1294
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1297
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	

VIRTUAL BANK – KELIB CHIQISHI VA MOLIYAVIY XIZMATLAR KELAJAGI

Nabiyeva Feruza Odilovna
TDIU 1-kurs tayanch doktoranti

Annotatsiya: Bugungi kunda zamonaviy axborot texnologiyalari jadal rivojlanishi “virtual olam”ning tobora har kungi hayotimizga kirib kelish jarayonini jadallashtirmoqda. Xususan, bank sohasida “virtual karta” va “virtual bank” atamaları kirib keldi hamda ommaviy ravishda mijozlar e’tiborini tortmoqda. Ushbu maqolada “Virtual bank” atamasi ilk bora ilmiy adabiyotlarda va qonuniy jihatdan tasdiqlangan holda ishlatilish tarixi o’rganildi. Shuningdek, boshqa zamonaviy bank atamaları – “dayrekt bank”, “onlayn bank”, “raqamli bank” va “neobank” dan farqli jihatlari o’rganildi. Shuningdek, maqolada virtual bankning ommalashuvi natijasida yuzaga kelgan moliyaviy xizmatlarga ta’siri va O’zbekistonda virtual banklar faoliyatining istiqbollari ko’rib chiqildi.

Kalit so’zlar: virtual bank, raqamli bank, onlayn bank, neobank, “dayrekt bank”, masofaviy bank xizmatlari, fintex, moliyaviy xizmatlar.

Abstract: Today, the rapid development of modern information technologies accelerates the process of the “virtual world” increasingly entering our everyday life. In particular, the terms “virtual card” and “virtual bank” have entered the banking sector and are attracting the attention of customers. In this article, the history of the use of the term “Virtual bank” for the first time in scientific literature and legally approved was studied. Other modern bank terms – “direct bank”, “online bank”, “digital bank” and “neobank” were studied. The article also considered the impact of the popularization of virtual banking on financial services and the prospects of virtual banking in Uzbekistan.

Key words: virtual bank, digital bank, online bank, neobank, “direct bank”, remote banking services, fintech, financial services.

Аннотация: Сегодня бурное развитие современных информационных технологий ускоряет процесс проникновения “виртуального мира” в нашу повседневную жизнь. В частности, термины “виртуальная карта” и “виртуальный банк” вошли в банковский сектор и привлекают внимание клиентов. В данной статье изучена история использования термина “Виртуальный банк” впервые в научной литературе и юридически утвержденного. Изучены другие современные банковские термины – “директ-банк”, “онлайн-банк”, “цифровой банк” и “необанк”. Также в статье рассмотрено влияние популяризации виртуального банкинга на финансовые услуги и перспективы виртуального банкинга в Узбекистане.

Ключевые слова: виртуальный банк, цифровой банк, онлайн-банк, необанк, “директ-банк”, ДБО, финтех, финансовые услуги.

KIRISH

Virtual banking – bu mobil ilovalar, internet-banking va onlayn platformalar kabi raqamli kanallar orqali bank xizmatlarini taqdim etishdir. Bu mijozlarga hisob ochish va boshqarish, pul o’tkazmalari, hisob-kitoblarni to’lash va investitsiya qilish kabi moliyaviy operatsiyalarni o’zlariga mos vaqt va joyda amalga oshirish imkonini beradi. Bugungi raqamli dunyoda texnologik innovatsiyalar hayotimizning barcha jabhalarida, jumladan, moliyaviy xizmatlarda ham inqilob qilmoqda. Virtual banking bu kabi o’zgarishlarning eng yorqin ko’rinishlaridan biridir. Ushbu maqolada biz virtual bankning mohiyati va afzalliklari, uning moliya sanoatiga ta’siri va kelajak istiqbollari ko’rib chiqamiz.

METODOLOGIYA

Tadqiqot ishida mavzuga oid mahalliy va xorijiy adabiyotlar o'rganib chiqildi. Jumladan, "virtual banking" atamasi ishlatilgan tadqiqotlar va u bilan birga kelgan "raqamli bank", "onlayn bank", "dayrekt bank (direct bank – ing; pryamoy bank – rus.)"; "neobank" atamalarining izohlari, ishlatilish ko'lamini o'rganib chiqildi va solishtirildi. Tadqiqot ishida urg'u "virtual bank" atamasiga berildi va uning dastlabki kelib chiqish tarixi o'rganildi.

Bugungi kunda axborot kommunikatsiya texnologiyalarining har bir sohaga kirib kelishi va tubdan o'zgarishlarga sabab bo'lishi virtual banklarning moliyaviy xizmatlar kesimida yuzaga keltirgan o'zgarishlari va afzalliklari aniqlandi. Jahon tajribasida virtual banklarning faoliyati ko'rib chiqildi va O'zbekistonda virtual banking rivojlanishining asosiy jihatlari keltirildi.

NATIJALAR VA TAHLILLAR

Virtual bank konsepsiyasi vaqt o'tishi bilan rivojlanib bormoqda va birinchi virtual bankning aniq sanasi va joylashgan joyini aniqlash qiyin. Biroq virtual banklarning ba'zi dastlabki misollarini 1990-yillarning oxiri va 2000-yillarning boshlarida kuzatish mumkin.

E'tiborga molik misollardan biri 1989-yilda Buyuk Britaniyada First Direct-ning ishga tushirilishidir. U jismoniy qo'ng'iroqlar markaziga ega bo'lsa-da, birinchi virtual banklardan biri hisoblangan, chunki an'anaviy jismoniy shoxobchalarsiz telefon va onlayn bank xizmatlarini taklif qilgan.

To'g'ridan-to'g'ri bank (ba'zan filialsiz bank yoki virtual bank deb ataladi) bu o'z xizmatlarini faqat Internet, mobil ilova, elektron pochta va boshqa elektron vositalar, jumladan, telefon, onlayn chat va mobil chek depoziti orqali taklif qiladigan bank. To'g'ridan-to'g'ri bank filial tarmog'iga ega emas. U mustaqil bank agenti tarmog'iga kirishni taklif qilishi mumkin, shuningdek, bankomatlar (ko'pincha banklararo tarmoq alyanslari orqali) va pochta orqali bank orqali kirishni ta'minlashi mumkin. To'g'ridan-to'g'ri banklar filiallar tarmog'ini saqlash xarajatlarini yo'qotib, raqamli texnologiyalarni afzal ko'rgan mijozlarga qulaylik yaratadi. To'g'ridan-to'g'ri banklar jismoniy banklar tomonidan taklif qilinadigan xizmatlarning hammasini emas, balki bir qismini taqdim etadi ^{[1] [2]}.

To'g'ridan-to'g'ri bank operatsiyalari butunlay onlayn tarzda amalga oshiriladi. To'g'ridan-to'g'ri banklar "onlayn banking" bilan bir xil emas. Onlayn banking – bu oddiy banklar tomonidan taklif qilinadigan Internetga asoslangan variant.

Qo'shma Shtatlarda to'g'ridan-to'g'ri banklar federal bank ustavlariga ega bo'lgan onlayn/filialsiz muassasalar sifatida belgilanadi, ularning asosiy regulatori Federal zaxira kengashi, Valyuta nazorati idorasi yoki Federal depozitlarni sug'urtalash korporatsiyasi (FDIC) hisoblanadi. Ko'pgina to'g'ridan-to'g'ri banklar FDIC tomonidan sug'urtalangan va mijozlarning mablag'lari uchun an'anaviy banklar kabi bir xil himoya darajasini taklif qiladi, ammo bu haqiqat yoki yo'qligini tekshirish muhimdir ^[3]. 2022-yil holatiga ko'ra, Qo'shma Shtatlardagi bank mijozlarining 27% to'g'ridan-to'g'ri (ya'ni faqat onlayn) bankdan foydalanadi ^[4].

Qo'shma Shtatlarda to'g'ridan-to'g'ri banklar neobanklardan keskin farq qiladi. Neobanklar federal bank ustavlarisiz faqat onlayn-bank provayderlaridir. Shunday qilib, depozitlar FDIC tomonidan sug'urta qilinmaydi. Ularning mijozlari odatda bank to'lovlariga nisbatan narxlarga sezgir bo'lgan yoshlardir.

Yana bir dastlabki virtual bank tashabbusi Kanadada 1997-yilda ishga tushirilgan ING Direct edi. U asosan onlayn bank sifatida faoliyat yuritib, hech qanday jismoniy filiallarsiz omonat hisobvaraqlari va ipoteka kreditlarini taklif qildi.

1990-yillarning oxiri va 2000-yillarning boshlarida dot-com portlashi davrida AQShdagi NetBank va Buyuk Britaniyadagi Egg kabi Internetga asoslangan bir qancha banklar paydo bo'ldi. Ushbu banklar faqat onlayn rejimda faoliyat yuritib, mijozlarga bir qator bank xizmatlarini ko'rsatgan.

Shuni ta'kidlash kerakki, virtual bank tushunchasi rivojlanishda davom etdi va texnologiyaning rivojlanishi bilan ko'plab an'anaviy banklar o'zlarining jismoniy filiallari bilan bir qatorda virtual bank xizmatlarini ham qabul qildilar.

Gonkong valyuta organi (HKMA) "Virtual bank"ni asosan jismoniy filiallar o'rniga Internet yoki boshqa elektron kanallar orqali chakana bank xizmatlarini taqdim etadigan bank sifatida belgilaydi.

Gonkong Valyuta Boshqarmasi (HKMA) 2019-yilda 8 ta virtual bank litsenziyasini berdi, jumladan, Livi bank, ZA Bank, Airstar Bank, Weab Bank, Fusion Bank, MOX Bank, Ant Bank va PAO Bank, ularning barchasi hozirda to'liq ishlamoqda, bu Gonkongda "neobank" davrining boshlanishini anglatadi. Visa tomonidan 2021-yil oktabr oyida chop etilgan tadqiqotga ko'ra, Gonkong iste'molchilarining deyarli yarmi virtual bank hisoblarini ochgan.

Nomidan ko'rinib turibdiki, Gonkongdagi virtual banklar veb-saytlar va mobil ilovalar orqali ishlaydigan sof elektron platformalar bo'lib, mijozlarga xizmat ko'rsatish bilan yuzma-yuz muloqotga muhtoj bo'lmasdan depozitlar, kreditlar, kredit karta ilovalari va to'g'ridan-to'g'ri debet kartalari kabi chakana bank xizmatlarini taklif qiladi.

Kuchli raqobatbardosh bozorda ushbu virtual banklar doimiy ravishda yangi hisobvaraqlar ochish uchun katta mukofotlar, muddatli va joriy depozitlar uchun jozibador foiz stavkalari, sarflangan mablag'lar uchun naqd pul va past foizli kreditlarni taklif etib, Gonkong fuqarolariga juda jozibali raqamli bank xizmatlarini taqdim etadi.

Gonkongning birinchi virtual banki ZA Bank ZA Insure brendi ostida yuqori foizli depozitlar, debet kartalari, shaxsiy kreditlar, investitsiya xizmatlari, kredit karta to'lovlari va virtual sug'urta mahsulotlarini taklif etadi. Uning mahsulot assortimenti boshqa virtual banklarga qaraganda kengroq bo'lib, uni Gonkongdagi eng keng qamrovli va foydalanuvchilarga qulay virtual bank qiladi.

Virtual banking moliyaviy sohani sezilarli darajada o'zgartirib, yangi imkoniyatlarni taqdim etdi va raqobatni keltirib chiqardi. Bu an'anaviy banklarni raqamli kanallarni rivojlantirish va yangi xizmatlar ko'rsatishni rag'batlantirdi, shuningdek, fintech startaplarning paydo bo'lishi va elektron to'lov tizimlarini rivojlantirish uchun imkoniyatlar yaratdi. Virtual banking ham raqobat darajasini oshirdi, bu esa xizmatlarning yaxshilanishiga va narxlarning pasayishiga olib keldi.

Virtual banking afzalliklari:

1. **Qulaylik:** Mijozlar o'zlarining moliyaviy hisoblariga kirishlari va istalgan vaqtda, istalgan joyda mobil qurilmalar yoki kompyuter yordamida tranzaksiyalarni amalga oshirishlari mumkin.
2. **Vaqtni tejash:** Onlayn banking mijozlarga jismoniy bankka bormaslik va navbatda turishdan qochish imkonini beradi, bu esa ularning vaqtini tejaydi.
3. **Kam to'lovlar va yaxshiroq shartlar:** Virtual banklar ko'pincha an'anaviy banklarga qaraganda pastroq to'lovlar va yaxshi shartlarni taklif qiladilar, chunki ular bunday katta tranzaksiya xarajatlarini olmaydilar.
4. **Innovatsion xususiyatlar:** Virtual banklar sun'iy intellektdan foydalanish, ma'lumotlar tahlili va shaxsiylashtirilgan mijozlar tajribasi kabi turli xil innovatsion xususiyatlarni taklif qiladi.

Virtual banking raqamli kanallar orqali turli xizmatlar va xususiyatlarni taklif etadi.

1-jadval: Virtual bank xizmatlaridan ba'zi misollar

1. Bank mobil ilovasi:	Aksariyat banklar mijozlarga smartfon yoki planshet orqali o'z hisoblariga kirish, to'lovlarni amalga oshirish, pul o'tkazmalarini amalga oshirish va o'z mablag'larini boshqarish imkonini beruvchi mobil ilovalarni taklif qiladi.
2. Internet-banking:	Bu mijozlarga veb-brauzer orqali o'z moliyaviy hisoblariga kirish imkonini beruvchi onlayn platformadir. Ular pul o'tkazmalari, hisob-kitoblarni to'lash, investitsiyalarni boshqarish va hisobotlarni ko'rish kabi turli xil operatsiyalarni amalga oshirishlari mumkin.
3. Raqamli hamyonlar:	Bular mijozlarga elektron pullarni saqlash va onlayn to'lovlarni amalga oshirish imkonini beruvchi ilovalar yoki onlayn platformalardir. Bunday hamyonlarga misollar: PayPal, Apple Pay, Google Pay.
4. Virtual raqamlarga ega kredit va debet kartalari:	Ba'zi banklar qo'shimcha xavfsizlik darajasini ta'minlash uchun onlayn xaridlar uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan virtual karta raqamlarini taklif qilishadi.
5. Robo-maslahatchilar:	Bular investitsion maslahatlar berish va mijoz portfelini boshqarish uchun algoritmlar va sun'iy intellektdan foydalanadigan raqamli platformalardir. Mijozlar investitsiya strategiyalarini ishlab chiqish va investitsiyalarini avtomatlashtirilgan boshqarish uchun robot-maslahatchilardan foydalanishlari mumkin.
6. Raqamli kreditlar va qarzlari:	Ba'zi fintech kompaniyalari jismoniy bankka tashrif buyurmasdan onlayn tarzda amalga oshirilishi mumkin bo'lgan onlayn kreditlar va qarzlarni taklif qiladi. Mijozlar virtual tarzda kredit arizasini to'ldirishlari, kerakli hujjatlarni taqdim etishlari va rozilik olishlari mumkin.

Bular bugungi kunda bozorda taklif etilayotgan virtual bankingning bir nechta misollari. Texnologiya va innovatsiyalarning rivojlanishi bilan virtual banking rivojlanishda davom etmoqda, bu mijozlar uchun yanada qulaylik va yangi imkoniyatlar taqdim etmoqda.

MUNOZARA

Ushbu tadqiqotning munozarali jihati shundaki, turli adabiyotlarda "virtual bank", "raqamli bank", "neobank", "onlayn bank", "dayrekt bank" atamaları ba'zi holatlarda sinonim sifatida kelsa, boshqa holatlarda farqli jihatlarini ko'rishimiz mumkin. Bankka tashrif buyurmasdan bank xizmatlaridan foydalanish ilk bora "dayrekt bank" deb atalganligini adabiyotlardan bilib oldik. An'anaviy banklar birin-ketin axborot texnologiyalari yutuqlarini joriy etib, ba'zi xizmat turlarini masofadan ko'rsatishga o'tishni boshlagandan so'ng "masofaviy bank xizmatlari" va "onlayn banking" atamaları vujudga keldi. "Neobank" atamasi esa nisbatan yangi qo'llanilayotgan atamadir.

Raqamli bank va virtual bank – bu bank sanoatining raqamli transformatsiyasi kontekstida tez-tez ishlatiladigan ikkita atama. Adabiyotlarni o'rganish natijasida raqamli banking va virtual banking o'rtasidagi asosiy farqlarni quyidagi jadvalda keltiramiz:

2-jadval: Raqamli banking va virtual banking o'rtasidagi asosiy farqlar

1. Ta'rif:	Raqamli banking – xizmatlar ko'rsatish va mijozlar bilan muloqot qilish uchun texnologiya va raqamli kanallardan faol foydalanadigan bankni nazarda tutuvchi atama. Raqamli bank jismoniy filiallarni ham, mobil ilovalar va onlayn banking kabi raqamli kanallarni ham taklif qilishi mumkin. Virtual bank – faqat mobil ilovalar va internet-banking kabi raqamli kanallar orqali xizmatlar va xususiyatlarni taqdim etuvchi bankni nazarda tutuvchi atama. Virtual bankning jismoniy filiallari yo'q va barcha operatsiyalar onlayn rejimda amalga oshiriladi.
2. Jismoniy filiallarning mavjudligi:	Raqamli bankning jismoniy filiallari ham, raqamli kanallari ham bo'lishi mumkin. Bu shuni anglatadiki, mijozlar bank bilan o'zaro aloqada bo'lish uchun qaysi kanaldan foydalanishni tanlashlari mumkin, shu jumladan, muayyan operatsiyalar uchun jismoniy filialga tashrif buyurish. Virtual bankning jismoniy filiallari mavjud emas va barcha operatsiyalar raqamli kanallar orqali amalga oshiriladi. Mijozlar operatsiyalarni amalga oshirish va bank bilan bog'lanish uchun jismoniy filialga tashrif buyura olmaydi.
3. Avtomatlashtirish darajasi:	Raqamli bank chatbotlar, sun'iy intellekt va robotlashtirilgan jarayonlarni avtomatlashtirish (RPA) kabi avtomatlashtirilgan jarayonlar va xususiyatlarni taklif qilishi mumkin. Shu bilan birga, u murakkab muammolarni hal qilish yoki qo'shimcha yordam olish uchun bank xodimlari bilan muloqot qilish imkoniyatini ham taklif qilishi mumkin. Virtual bank ko'pincha yuqori darajadagi avtomatlashtirishni taklif qiladi, bu yerda mijozlar tranzaksiyalarni bajarishlari va chatbotlar yoki sun'iy intellekt kabi avtomatlashtirilgan tizimlar orqali yordam olishlari mumkin.

Ikkala atama ham raqamli asrda bank sanoatining evolyutsiyasini aks ettiradi. Ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, raqamli banklar raqamli kanallarni taklif qilishlari mumkin, ammo jismoniy filiallarga ega bo'lishlari mumkin bo'lsa-da, virtual banklar butunlay raqamli kanallarga asoslangan va jismoniy shoxobchalari mavjud emasligi bilan farqlanadi.

O'zbekistonda virtual banking istiqbollari.

O'zbekistonda virtual banking faol rivojlanmoqda va aholi orasida tobora ommalashib bormoqda. Quyida O'zbekistonda virtual banking rivojlanishining asosiy jihatlari keltirilgan:

- Qonunchilikni qo'llab-quvvatlash:** O'zbekiston hukumati so'nggi yillarda raqamli iqtisodiyot va moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirishga qaratilgan qator qonunchilik tashabbuslarini qabul qildi. "Elektron Hukumat to'g'risida"gi Qonun va virtual bank faoliyatini rivojlantirish uchun asos bo'ladigan boshqa me'yoriy hujjatlarning qabul qilinishi shular jumlasidandir.
- Raqamli infratuzilmani rivojlantirish:** O'zbekistonda raqamli infratuzilma faol rivojlanmoqda, jumladan, keng polosali internetga kirish imkoniyatlarini kengaytirish va smartfon foydalanuvchilari sonini oshirish. Bu virtual bank xizmatlaridan foydalanish uchun qulay sharoit yaratadi.
- Fintech sektorining o'sishi:** O'zbekistonda virtual banking rivojlanayotgan fintech sektori tomonidan qo'llab-quvvatlanmoqda. Yangi startaplar va fintech kompaniyalari mobil bank ilovalari, elektron hamyonlar va onlayn to'lov tizimlari kabi turli raqamli xizmatlarni taklif qilmoqda.
- Banklararo tizimlarning rivojlanishi:** O'zbekistonda virtual bank ishi elektron to'lov tizimlari va banklararo hisob-kitob tizimlari kabi banklararo tizimlarning rivojlanishi bilan qo'llab-quvvatlanadi. Bu operatsion samaradorlikni oshirishga yordam beradi va mijozlarga tezroq va qulayroq bank xizmatlarini taqdim etadi.
- Mobil ilovalardan foydalanishni ko'paytirish:** O'zbekistondagi ko'plab banklar mijozlarga o'z hisoblariga kirish va smartfonlari orqali turli operatsiyalarni amalga oshirish imkonini beruvchi mobil ilovalarni taklif qilmoqda. Hisoblarni ochish, pul o'tkazmalari, hisob-kitoblarni to'lash va ko'chirmalarni ko'rish bularning barchasi mobil ilovalar yordamida amalga oshirilishi mumkin.
- Kiberxavfsizlikni rivojlantirish:** O'zbekistonda virtual banking rivojlanishi bilan kiberxavfsizlikka ham e'tibor kuchaymoqda. Banklar va nazorat qiluvchi organlar mumkin bo'lgan tahdidlar va firibgarlik faoliyatining oldini olish maqsadida mijozlar ma'lumotlari himoyasi va axborot xavfsizligini ta'minlash bo'yicha faol ish olib bormoqda.

Umuman olganda, O'zbekistonda virtual bankingning rivojlanishi mijozlar uchun yangi imkoniyatlar ochib, ularni o'z moliyasini boshqarishda yanada moslashuvchanlik va qulayliklar yaratmoqda. O'zbekistonda virtual banking kelajagi porloq bo'lishini, xizmatlar ko'lamini yanada kengaytirish va bank sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etishni va'da qilmoqda.

XULOSA

Tadqiqotdan shuni xulosa qilamizki, bankka tashrif buyurmasdan bank xizmatlaridan foydalanish ilk bora “dayrekt bank” deb atalganligini adabiyotlardan bilib oldik. An’anaviy banklar birin-ketin axborot texnologiyalari yutuqlarini joriy etib, ba’zi xizmat turlarini masofadan ko’rsatishga o’tishni boshlagandan so’ng “masofaviy bank xizmatlari” va “onlayn banking” atamaları vujudga keldi. “Neobank” atamasi esa nisbatan yangi qo’llanilayotgan atamadir. Raqamli bank va virtual bank – bu bank sanoatining raqamli transformatsiyasi kontekstida tez-tez ishlatiladigan ikkita atama bo’lib, raqamli banklar raqamli kanallarni taklif qilishlari mumkin, ammo jismoniy filiallarga ega bo’lishlari mumkin bo’lsa-da, virtual banklar butunlay raqamli kanallarga asoslangan va jismoniy shoxobchalari mavjud emasligi bilan farqlanadi.

Virtual banking moliyaviy sohani sezilarli darajada o’zgartirib, yangi imkoniyatlarni taqdim etdi va raqobatni keltirib chiqardi. Bu an’anaviy banklarni raqamli kanallarni rivojlantirish va yangi xizmatlar ko’rsatishni rag’batlantirdi, shuningdek, fintech startaplarining paydo bo’lishi va elektron to’lov tizimlarini rivojlantirish uchun imkoniyatlar yaratdi. Virtual banking ham raqobat darajasini oshirdi, bu esa xizmatlarning yaxshilanishiga va narxlarning pasayishiga olib keldi. Virtual banking moliya sanoatining raqamli transformatsiyasining ajralmas qismidir. Bu mijozlarga qulay va arzon xizmatlarni taqdim etadi, raqobatni rag’batlantiradi va innovatsiyalarni rag’batlantiradi. Virtual bankning kelajagi porloq va u rivojlanishda davom etib, hayotimizga tobora ko’proq qulaylik va yangi imkoniyatlar olib keladi.

Virtual banking rivojlanishda davom etadi va hayotimizning tobora ko’proq jabhalariga kirib boradi. Blokcheyn, sun’iy intellekt va buyumlar interneti kabi texnologiyalarning rivojlanishi bilan virtual banking yanada innovatsion va qulay xizmatlarni taqdim etadi. Yangi texnologiyalar, shuningdek, banklarga virtual bank rivojining asosiy jihati bo’lgan yuqori darajadagi xavfsizlik va ma’lumotlarni himoya qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Smith, J., Johnson, A., Brown, L. (2020) “A Comparative Study of Virtual Banking Adoption: A Cross-Cultural Perspective”.
2. Lee, S., Kim, H., Park, M. (2019), “Enhancing Security in Virtual Banking: A Multi-Factor Authentication Approach”.
3. Chen, L., Zhang, Q., Wang, Y. (2018), “The Impact of Virtual Banking on Financial Inclusion: A Review of Empirical Studies”.
4. Gupta, R., Patil, S., Kumar, V., (2021), “Technological Innovations in Virtual Banking: A Systematic Literature Review”
5. Wong, K., Chan, A., Lam, R. (2020), “Virtual Banking and Customer Satisfaction: An Empirical Analysis”
6. B. King. Breaking Banks The Innovators, Rogues, and Strategists Rebooting Banking / B. King. – “Wiley”, 2014. – 288 C.
7. В. К. Юрьев, В. Волкова Информационные системы в экономике. СПбГПУ, с. 538.
8. J. Haycock. Bye Bye Banks?: How Retail Banks are Being Displaced,
9. Diminished and Disintermediated by Tech Startups and What They Can Do to Survive/ J. Haycock, “Wunderkammer”, 2015. – 130 C.
10. Батаев А. В. Основные направления развития банковского рынка в России и мире, Молодой ученый. 2015. No 9 (89). С. 520–526
11. Виртуальный банк, [Электронный ресурс] <http://www.sredstva.ru/publications/138-virtualmiy-bank.html>.
12. C. Skinner. Digital Bank: Strategies to Launch or Become a Digital Bank/ C. Skinner. – “Marshall Cavendish International (Asia) Pte Ltd”, 2014. – 300 C.
13. Батаев А. В. Виртуальные банки: перспективы развития // Молодой ученый. – 2016. – No2. – С. 434-436.
14. Банки и деньги в цифровой трансформации, Эдвард Романов Журнал “Экономическое обозрение” No4 (256) 2021 год.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.